

Inteligența artificială și rolul actorilor societății civile – cazul Republicii Moldova

Ilie CHIRTOACĂ

Inteligența artificială și rolul actorilor societății civile – cazul Republicii Moldova

UN DOCUMENT PRIMAR DE POLITICI PUBLICE

Pregătit de Centrul de Resurse Juridice din Moldova
Ilie CHIRTOACĂ

Chișinău, 2021

*Acest document a fost pregătit în cadrul Programului de capacitate în drepturi digitale susținut de Centrul Internațional pentru Drept Necomercial (ICNL).
Opiniile exprimate în el sunt cele ale CRJM și nu reflectă neapărat poziția ICNL.*

Cuprins

Introducere	5
Ce este inteligența artificială?	7
Tipuri de sisteme automatizate	8
Cum sistemele automatizate pot afecta drepturile omului?	12
Elaborarea politicii globale și regionale în privința inteligenței artificiale ...	17
Organizația Națiunilor Unite	17
Consiliul Europei	19
Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.....	20
Uniunea Europeană.....	21
Strategii naționale în domeniul inteligenței artificiale (SNIA) – își va formula Moldova propria viziune?	23
Principalele părți interesate care pot fi implicate în discuții despre inteligența artificială.....	24
Rolul actorilor societății civile din Moldova în raport cu inteligența artificială ...	26
Concluzii, posibile acțiuni de politică și recomandări	28

Introducere

În curând sistemele algoritmice, cunoscute mai popular ca „intelența artificială” (IA), vor invada fiecare aspect al vieții noastre: asistența medicală, sistemele bancare și de aplicare a legii, platformele de social media și chiar nucleul existenței noastre – drepturile omului și libertățile fundamentale.

Deși sunt relevante la nivel global, discuțiile despre aspectele pozitive și negative ale inteligenței artificiale încă nu primesc o atenție cuvenită în Moldova. În toată multitudinea strategiilor naționale dedicate economiei, asistenței medicale și dezvoltării sectorului IT, inteligența artificială este menționată doar o singură dată și chiar și atunci fără vreo evaluare. De asemenea, nu ar fi o exagerare dacă am spune că atât statului, cât și actorilor societății civile le lipsește înțelegerea magnitudinii acestor sisteme și a impactului pe care ele îl pot avea.

În documentul de față se face o încercare de a arunca o lumină asupra subiectului inteligenței artificiale, aducând mai multă claritate în privința implicațiilor concrete ale dezvoltării acestei tehnologii. Mai important, se încearcă găsirea unui răspuns la următoarea întrebare: ca actori ai sectorului civil din Moldova, la ce ar trebui să ne așteptăm în viitor de la această tehnologie în legătură cu activitatea noastră? În această încercare, vom reține câteva dintre conceptele de bază despre sistemele automatizate și caracteristicile lor și vom identifica părțile interesate la nivel internațional și regional care deja lucrează asupra normelor, standardelor și măsurilor de protecție în domeniul inteligenței artificiale. În final, vom identifica potențialele părți interesate din Moldova care au dreptul să formuleze o viziune în acest domeniu pentru Moldova și să continue cercetarea implicațiilor inteligenței artificiale.

Inițial acest ghid a fost conceput ca o compilație de însemnări pe marginea unei cercetări teoretice și a unui atelier de lucru dedicat tehnologiilor digitale și politicilor aferente lor care au un impact asupra spațiului civic, desfășurat în comun de CRJM și ECNL¹ în martie 2021 cu susținerea Centrului Internațional pentru Drept Necomercial (ICNL). Multe dintre sursele citate au fost consultate în urma prezentărilor atelierului care au fost pregătite și susținute de următorii experți: **Marlena WISNIAK**, consultant superior pentru inteligență artificială și drepturile omului la ECNL, **Francesca FANUCCI**, consultant juridic superior la ECNL, și

¹ Centrul European pentru Drept Necomercial (ECNL) www.ecnl.org.

Veronica CREȚU, director pentru strategie și parteneriate la Global Data Barometer, membru participant al Comitetului ad hoc pentru inteligența artificială al CoE (CAHA).

Interesul pentru subiectul inteligenței artificiale și impactul tehnologiilor digitale asupra activității apărătorilor spațiului civic a fost „implantat” în mod ireversibil când acesta a participat la prima ediție a Tech Camp for Civic Space Defenders organizată de Global Digital Policy Incubator (GDPI) al Universității Stanford și ICNL în februarie 2020.

Ce este inteligența artificială?

Înainte de a începe discuția despre inteligența artificială, este necesar de înțeles noțiunile de bază ale acestui domeniu. Și aici apare o provocare. Chiar și pentru instituții precum Consiliul Europei, definiția inteligenței artificiale este „*greu de formulat și de împărțit*”².

Explicată în cele mai simple cuvinte, inteligența artificială înseamnă orice tip de sistem automatizat, conceput pentru a facilita procesul de luare a deciziilor sau a oferi o înțelegere aprofundată a datelor introduse în el. AI Now Institute³, un centru de cercetare interdisciplinară dedicat înțelegerii implicațiilor sociale ale inteligenței artificiale, oferă o definiție mai cuprinzătoare⁴:

[...] „Un sistem care folosește raționamentul automatizat pentru a ajuta sau a înlocui un proces decizional care altfel ar fi desfășurat de oameni. Adesea, un sistem automatizat de luare a deciziilor este un software. Un exemplu ar fi un program de computer care folosește informația privind preferințele de școlarizare ale elevilor pentru a genera repartizări școlare. Toate sistemele automatizate de luare a deciziilor sunt proiectate de oameni și presupun un anumit grad de implicare umană în funcționarea lor. În ultimă instanță oamenii sunt responsabili de modul în care datele de intrare sunt introduse într-un sistem (de exemplu, cine colectează datele care vor fi introduse în sistem), modul în care este utilizat sistemul și modul în care sunt interpretate și utilizate informațiile generate de sistem”.

Sursă: AI NOW: Algorithmic Accountability Policy Toolkit (octombrie 2018)

Dacă această definiție nu a reușit să vă disperseze complet senzația de ambiguitate, vă asigurăm că foarte mulți simt același lucru. Totuși, unele elemente ale acestei definiții aduc suficientă claritate pentru scopurile documentului nostru.

² Consiliul Europei, *What is artificial Intelligence?*, <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/what-is-ai>. [Toate hyperlink-urile au fost accesate ultima dată la 25 mai 2021.]

³ AI NOW Institute, *Algorithmic Accountability Policy Toolkit* (2018), disponibil la <https://ainowinstitute.org/aap-toolkit.pdf>.

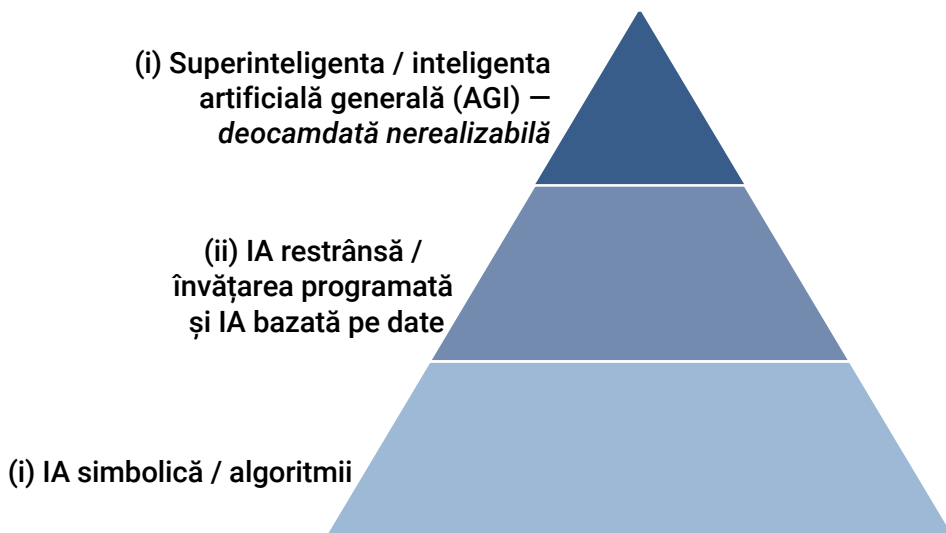
⁴ Această definiție a fost aleasă dintr-o multitudine de alte definiții, dar ea nu are pretenția de a fi exhaustivă sau cea mai exactă.

Sistem automatizat de raționare	Proiectat de oameni (de obicei, un software)	Ajută sau înlocuiește un proces decizional care altfel ar fi desfășurat de oameni	Presupune un anumit grad de implicare umană în funcționarea lui	În ultimă instanță oamenii sunt responsabili de modul în care datele de intrare sunt introduse într-un sistem
---------------------------------	--	---	---	---

Aceste elemente ale definiției indică că un sistem automatizat nu poate face prea multe singur, fără intervenția oamenilor care fie îl proiectează, fie îl direcționează. Acesta este primul și cel mai important mit care trebuie să fie demontat atunci când discutăm despre inteligența artificială, cel puțin în anul 2021. **Un sistem de superinteligență, capabil să înlocuiască complet oamenii în procesul decizional (a se vedea secțiunea despre AGI, mai departe în acest document), deocamdată nu există.** Mai mult, unii comentatori susțin că este extrem de improbabil că acesta va fi inventat în viitorul apropiat.⁵

În prezent se disting trei tipuri principale de sisteme automatizate cu capacități diferite:⁶

Tipuri de sisteme automatizate

⁵ IBM Corporation, *Strong AI* (2020): <https://www.ibm.com/cloud/learn/strong-ai>.

⁶ ECNL / Marlena Wisniak, prezentarea „A primer on artificial intelligence for CSOs” (2021).

În cazul **inteligenței artificiale simbolice** lucrurile sunt simple. Inteligența artificială simbolică poate fi atribuită oricărui sistem algoritmic cu pași simpli de alegere (dacă / atunci, da / nu). Algoritmul codifică cunoștințele într-un set de reguli care pot fi executate de un computer. După executarea algoritmului, formula „ejectează” un răspuns (output).

	Exemplu	Algoritmul încorporat (exemplu)	Nivelul de autonomie
IA simbolică	Funcția „etichetare” pe Facebook, care permite sistemului să detecteze automat o față umană într-o fotografie.	Dacă pe fotografii există anumite modele – o față, un ochi, o ureche, o gură, păr etc. – atunci, cel mai probabil, imaginea reprezintă un om.	Nicio autonomie, totul este proiectat și controlat de oameni.

În cazul celui de-al doilea tip de inteligență artificială, cunoscut ca **inteligența artificială restrânsă, învățarea programată sau inteligența artificială bazată pe date**, lucrurile devin puțin mai complicate. Învățarea programată este o abordare a inteligenței artificiale care se bazează pe instruirea algoritmilor cu ajutorul unor seturi mari de date, astfel încât aceștia să-și formuleze propriile reguli sau să descopere noi modele, care nu au fost observate până atunci de oameni.

	Exemplu	Algoritmul încorporat (exemplu)	Nivelul de autonomie
Învățarea programată și IA bazată pe date	Recomandări de videoclipuri sau filme care ar putea să-i placă unei persoane, făcute de YouTube sau Netflix pe baza istoricului vizionărilor altor utilizatori cu preferințe similare.	Dacă utilizatorului îi plac sitcomuri, sistemul învață să propună noi recomandări. Suplimentar la IA simbolică, algoritmi învață și alte modele de la alți utilizatori care au privit sitcomuri similare. Acestea pot include caracteristici cunoscute sau necunoscute (celor care privesc sitcomuri	Cu toate că presupune o anumită autonomie, procesul de „învățare” este oricum îngrijit de oameni.

	Exemplu	Algoritmul încorporat (exemplu)	Nivelul de autonomie
		probabil că le vor plăcea și filme cu supereroi). Sistemul colectează aceste date și se ajustează corespunzător pentru a oferi recomandări mai potrivite în viitor.	

Alte exemple de sisteme de inteligență artificială restrânsă⁷:

Chatboturi (chatbotul din Facebook Messenger)	Asistență vocală pe dispozitive mobile (Siri, Alexa, Bixbi etc.)	Instrumente de traducere online (Google Translate)
Tehnologia automobilelor autonome (Tesla)	Motoare de căutare (Google Search, Yandex, Bing)	Servicii de cartografiere (Google Maps)

Superinteligență, inteligență artificială generală (AGI) sau „inteligență artificială pură” este superinteligența complet independentă care imită inteligența umană și evoluează de sine stătător, chiar și fără intervenția oamenilor. Cu alte cuvinte, AGI se referă la capacitatea unei mașini de a îndeplini orice sarcină pe care o poate îndeplini un om.

	Exemplu	Algoritm	Nivelul de autonomie
Superinteligență / inteligență artificială generală	Nu există... deocamdată!	Necunoscut	Autonomie completă

⁷ Organizația Națiunilor Unite, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression* (nr. de ref. A/73/348) (2018), disponibil la <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/348>.

Experții susțin că, cel puțin în secolul nostru, nu există o combinație suficientă de știință și putere de procesare pentru ca să putem discuta despre AGI. Există, însă, și voci mai optimiste, care spun că AGI va deveni posibilă până în anul 2060.⁸ Însă, indiferent de perspectivele AGI, unele state, cum ar fi SUA, China, Regatul Unit, Elveția și Suedia, precum și cel puțin 40 de corporații mari, cum ar fi Alibaba, Amazon, Apple și Intel, fac cercetări active în domeniul AGI.⁹

În încheierea acestei secțiuni vom spune că există multe tipuri și forme de sisteme automatizate clasificate drept inteligența artificială, care au diferite capacități și grade de autonomie. În general, ele presupun o combinație de procese și tehnologii care permit computerelor să îndeplinească sarcini concrete, cum ar fi luarea deciziilor sau rezolvarea problemelor, care altfel ar fi îndeplinite de oameni. De aceea experții spun că termenul „intelența artificială” este mai degrabă un „termen-container”¹⁰ sau „termen-constelație”¹¹ utilizat pentru a defini tehnologii și sisteme bazate pe algoritmi, care au diferite grade de complexitate.

⁸ Alamira Jouman Hajjar, *Will AI reach singularity by 2060? 995 experts' opinions on AGI (2021)*, disponibil la <https://research.aimultiple.com/artificial-general-intelligence-singularity-timing/>.

⁹ Global Catastrophic Risk Institute, *A Survey of Artificial General Intelligence Projects for Ethics, Risk, and Policy* (2017), disponibil la https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3070741.

¹⁰ ECNL / Francesca Fanucci, prezentarea „AI—Regulatory Developments in Europe” (2021).

¹¹ Organizația Națiunilor Unite, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression* (nr. de ref. A73/348) (2018), disponibil la <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/348>.

Cum sistemele automatizate pot afecta drepturile omului?

Utilizarea sistemelor automatizate clasificate drept inteligența artificială poate aduce multe foloase. De exemplu, ea poate face mai eficientă combaterea criminalității, atenua efectele schimbării climatice, îmbunătăți calitatea asistenței medicale și chiar îmbunătăți gestionarea pandemiei.¹²

Utilizarea inteligenței artificiale este deja o normă în diverse sectoare. De exemplu, în ultimul deceniu producătorii de automobile au investit cantități enorme de resurse în perfecționarea sistemelor de pilot automat, care nu doar ajută la conducerea unui automobil, ci și previn accidente rutiere.¹³ Același lucru se întâmplă și în domeniul medical. Sistemele automatizate deja asistă personalul medical la diagnosticare.

Utilizarea IA în medicină

Un software compară mii de imagini produse prin ultrasonografie pentru a identifica caracteristicile răspândite ale unei boli. Unele caracteristici descoperite de acest software în urma comparării tuturor imaginilor produse prin ultrasonografie niciodată nu fuseseră detectate de medici anterior. Aceste caracteristici descoperite recent pot oferi medicilor o nouă perspectivă care va permite o diagnosticare mai rapidă în viitor.

Alte exemple de foloase ale IA¹⁴:

¹² ITU Magazine, *AI for Good Global Impact* (2020), disponibil la https://www.itu.int/en/itunews/Documents/2020/2020-02/2020_ITUNews02-en.pdf. A se vedea și Recomandarea CM/Rec(2020) a Comitetului de Miniștri pentru statele membre cu privire la impactul sistemelor algoritmice asupra drepturilor omului (2020), disponibil la https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=09000016809e1154

¹³ Nadine Cranenburgh, *How data analysis and AI could help engineers make our roads safer* (2019), disponibil la <https://createdigital.org.au/engineers-investigating-video-analysis-ai-prevent-road-deaths/>.

¹⁴ Veronica Crețu, prezentarea „Artificial Intelligence—Where [Moldova] stands in terms of AI initiatives / National strategy, sharing experience and relevant statistics (AI Readiness Index)” (2021).

Domeniu	Cum?
Agricultură	Ajutor pentru fermieri care permite monitorizarea mai bună a culturilor prin intermediul roboților pentru agricultura de precizie
Educație	Utilizarea tehnologiei de prelucrare a limbajului natural pentru a accelera procesele de învățare (învățarea unei limbi străine)
Securitate	Anticiparea atacurilor cibernetice

Pe de altă parte, utilizarea sistemelor automatizate poate avea și efecte negative. Adesea mass-media prezintă astfel de tehnologii ca fiind complet independente și separate de oameni. Acest lucru nu este chiar adevărat. După cum am văzut în definiția lărgită a inteligenței artificiale, prezentată mai sus, algoritmii sunt creații ale oamenilor și ca atare integrează erori și prejudecăți, exact ca și procesele desfășurate de oameni¹⁵.

Părtinirea algoritmilor utilizați de orice agenție, inclusiv din cauza formulărilor și a datelor de intrare (inputuri) utilizate de algoritmi, poate avea efecte dăunătoare asupra celor mai vulnerabile persoane și comunități. Iată un exemplu concret care ilustrează cum părtinirea algoritmică poate influența perspectivele unei persoane de a găsi un loc de muncă.

Exemplu	Compania A amplasată în centrul unui oraș dorește să angajeze lucrători noi. Pentru a găsi cei mai potriviți candidați, Compania A contractează serviciile Companiei B, care se specializează în recrutarea cadrelor. Compania B susține că dispune de sisteme de inteligență artificială capabile să analizeze mii de CV-uri simultan pentru a găsi cei mai potriviți candidați, inclusiv pe cei cu o probabilitate mai mică de a întârzia la locul de muncă, cu ajutorul unui algoritm exotic de inteligență artificială.
----------------	---

¹⁵ AI NOW Institute, *Algorithmic Accountability Policy Toolkit* (2018), disponibil la <https://ainowinstitute.org/aap-toolkit.pdf>, p. 1.

Problema	<p>Algoritmul de inteligență artificială folosit de compania B se bazează pe anumite criterii pentru a prezice dacă o persoană prezintă o probabilitate mai mare de a întârzia la locul de muncă. De exemplu, sistemul folosește (i) adresa de domiciliu indicată în CV și (ii) informația privind disponibilitatea unui permis de conducere valabil pentru a evalua de cât timp va avea nevoie candidatul pentru a se ajunge la locul de muncă. Sistemul automatizat este proiectat în așa fel încât poate localiza adresa de domiciliu a candidatului și calcula traseul pe care candidatul va trebui să-l parcurgă zilnic pentru a ajunge la locul de muncă la timp. După aceea, sistemul automatizat face o supoziție că, dacă o persoană locuiește departe de potențialul loc de muncă (probabil în afara orașului) și nu are un permis de conducere (cel mai probabil din cauza că nu deține o mașină), atunci există o probabilitate mare că el va întârzia mai des, deoarece va folosi mijloacele de transport în comun. În cele din urmă, sistemul elimină în mod automat candidații care locuiesc prea departe de locul de muncă și nu au un permis valabil de conducere.</p>
Daunele potențiale	<p>În loc să examineze dacă candidații au aptitudinile și calitățile profesionale necesare pentru o performanță bună la locul de muncă, algoritmul (și proiectanții care au dezvoltat sistemul Companiei B) fac supoziții părtinitoare, respingând automat candidații care locuiesc mai departe de centrul orașului și nu dispun de un permis de conducere. Această politică duce la discriminare, în special a persoanelor vulnerabile, care, cel mai probabil, locuiesc în afara orașului sau în zone mai îndepărtate de centrul orașului și folosesc transportul public deoarece au venituri mici, care nu le permit să dețină o mașină personală.</p> <p>Fiind aplicată la scară largă și pe termen lung, această politică de angajare poate exacerba prejudecățile și discriminarea, făcând și mai grea sarcina de căutare a unui loc de muncă pentru persoanele care și așa sunt vulnerabile.</p>

Alte exemple de intersectare a inteligenței artificiale cu drepturile omului¹⁶:

¹⁶ Organizația Națiunilor Unite, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression* (nr. de ref. A73/348) (2018), disponibil la <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/348>, p. 13.

Reglementarea automatizată a conținutului pe platformele de social media	Algoritmul nu este capabil să evalueze contextul cultural, să sesizeze ironia sau să analizeze în mod critic un text sau o postare.	Libertatea de exprimare (dreptul de a împărtăși și de a primi idei).
Colectarea, stocarea și analiza automatizată a datelor	Algoritmul colectează diverse date fără consimțământul utilizatorilor, inclusiv date sensibile (orientarea sexuală, relațiile de familie, opiniile religioase, starea de sănătate sau afilierea politică).	Dreptul la viață privată
Fluxul automatizat de știri sau conținut sponsorizat	Algoritmul colectează datele privind opiniile, atitudinile și poziția utilizatorilor în raport cu un anumit subiect, și întoarce un conținut similar, întărind prejudecățile și atitudinile discriminatorii	Nediscriminare și egalitate

Situațiile în care sunt utilizate sistemele automatizate și gradul de complexitate a acestor sisteme pot fi diferite. Însă indiferent de sector, un lucru rămâne neschimbat: dacă sistemul primește date eronate și părtinitoare, el va fi părtinitor. Astfel de sisteme pot afecta o varietate de relații sociale, pot accentua discriminarea, pot promova inegalitatea și pot limita cu aceeași forță drepturile civile, politice, sociale, economice și culturale. Sistemele automatizate bazate pe algoritmi părtinitori deja sunt sau în curând vor fi utilizate în următoarele sectoare:

Sector / domeniu	Pentru ce este utilizat sistemul automatizat	Implicații potențiale pentru drepturile omului
Sectorul bancar	Determinarea faptului dacă unei persoane i se va oferi un credit bancar	Discriminare, dreptul la un nivel de trai adecvat

Asistență socială	Determinarea faptului dacă o persoană este eligibilă pentru a beneficia de prestații de asigurări sociale sau de ajutor pentru întreținerea copilului	Discriminare, dreptul la securitate socială
Educație	Determinarea faptului dacă o persoană va fi admisă la o instituție școlară sau universitară	Discriminare, dreptul la educație gratuită, etc.
Imigrare și călătorii	Determinarea faptului dacă unei persoane i se va permite să treacă frontiera unei țări sau i se va elibera o viză	Discriminare, libertatea de circulație
Justiție penală	Determinarea faptului dacă o persoană va fi reținută de poliție sau arestată pe baza unui scor de risc	Discriminare, acces la justiție, dreptul la un proces echitabil
Social media	Determinarea conținutului pe care utilizatorul îl vede pe peretele lui și a momentului când îl vede; determinarea faptului dacă comentariul unei persoane va fi restricționat sau șters, fiind etichetat ca „nepotrivit”	Conținut manipulator / înșelător, libertatea de exprimare

Elaborarea politicii globale și regionale în privința inteligenței artificiale

Deși sunt deja utilizate în diverse sectoare ale economiei de către companiile private și chiar de către state, sistemele automatizate sau sistemele de inteligență artificială încă rămân în zona obscură, nefiind reglementate adecvat. Cu toate acestea, este puțin probabil că lucrurile vor rămâne așa mult timp. La nivel global și regional se depun eforturi pentru a reglementa inteligența artificială, fie sub formă de mecanisme juridice neobligatorii, fie sub formă de standarde de bune practici, fie chiar sub formă de proiecte de tratate obligatorii. În această secțiune vom identifica actorii care deja lucrează la astfel de standarde și măsuri de protecție la nivel internațional și regional.

Organizația Națiunilor Unite

În anul 2018, biroul secretarului general al ONU a publicat Strategia privind noile tehnologii.¹⁷ Scopul acestei strategii este de a defini modul în care sistemul Națiunilor Unite va susține utilizarea tehnologiei informației (inclusiv a inteligenței artificiale) pentru a accelera realizarea Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă¹⁸ și a facilita alinierea ei la valorile consacrate în Carta Organizației Națiunilor Unite, Declarația universală a drepturilor omului și normele și standardele dreptului internațional.

Totodată, ONU are și o abordare strategică și o foaie de parcurs la nivel de sistem pentru susținerea dezvoltării capacităților în domeniul inteligenței artificiale.¹⁹ Acest document de-

¹⁷ Organizația Națiunilor Unite, *UN Secretary-general's Strategy on New Technologies* (2018), disponibil la <https://www.un.org/en/newtechnologies/images/pdf/SGs-Strategy-on-New-Technologies.pdf>.

¹⁸ Organizația Națiunilor Unite, *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă* (2015), disponibil la <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>.

¹⁹ Organizația Națiunilor Unite (nr. de ref. CEB/2019/1/Add.3), *United Nations system-wide strategic*

scrie pașii concreți pentru dezvoltarea capacității de a valorifica în cel mai bun mod posibil avantajele tehnologiei inteligenței artificiale și a-i reduce riscurile.

Pe lângă strategii, sistemul ONU are o agenție specializată în tehnologia informației și comunicațiilor (ICT), denumită Uniunea Internațională pentru Telecomunicații (UIT).²⁰ Printre alte priorități, UIT a inclus portofoliul inteligenței artificiale în domeniul său de activitate. UIT oferă o platformă pe care guvernele, sectoarele și mediul academic își pot crea o înțelegere comună a capacităților tehnologiilor emergente în domeniul inteligenței artificiale. Acest efort este împărțit cu alte cel puțin 37 de agenții și organisme ale ONU. Anual, ele organizează un summit global denumit „IA pentru bine” cu scopul de a identifica aplicațiile practice ale inteligenței artificiale, care permit accelerarea realizării obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Organizației Națiunilor Unite²¹.

În anul 2019, în cadrul platformei „IA pentru bine”, UIT a publicat un compendiu denumit „UN activities on artificial intelligence” (Activitățile ONU în domeniul inteligenței artificiale)²². Acest document prezintă diverse sectoare în care este utilizată inteligența artificială sau se fac cercetări în domeniul ei pentru a combate foamea, a asigura securitatea alimentară, a atenua efectele schimbării climatice și a realiza alte obiective. De asemenea, documentul explică în mod aprofundat provocările asociate cu utilizarea sistemelor de inteligență artificială, inclusiv implicațiile lor pentru etică și drepturile omului²³.

Pe lângă UIT și alte agenții specializate ale ONU, subiectul sistemelor de inteligență artificială mai este abordat prin mecanismul procedurilor speciale al ONU. În anul 2018, raportorul special al ONU pentru promovarea și protecția libertății de opinie și exprimare a publicat un raport privind tehnologia inteligenței artificiale și implicațiile ei asupra libertății de exprimare și a mediului informațional²⁴. Raportul formulează recomandări atât pentru state, cât și pentru sectorul privat cu privire la utilizarea, procurarea și aplicarea sistemelor de inteligență artificială. Printre altele, raportorul special a îndemnat statele să se asigure de faptul că drepturile omului ocupă un loc central în proiectarea, utilizarea și implementarea sistemelor de inteligență artificială în sectorul privat²⁵.

approach and road map for supporting capacity development on artificial intelligence (2020), disponibil la https://unsceb.org/sites/default/files/2020-09/CEB_2019_1_Add-3-EN_0.pdf.

²⁰ Uniunea Internațională pentru Telecomunicații (UIT): <https://www.itu.int/en/ITU-T/AI/Pages/default.aspx>.

²¹ UIT, pagina de start a summitului „IA pentru bine” (2021): <https://aiforgood.itu.int/>.

²² UIT, *United Nations Activities on Artificial Intelligence (AI)* (2018), disponibil la https://www.itu.int/dms_pub/itu-s/opb/gen/S-GEN-UNACT-2018-1-PDF-E.pdf.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Organizația Națiunilor Unite, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression* (nr. de ref. A/73/348) (2018), disponibil la <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/348>.

²⁵ *Ibidem*, secțiunea cu recomandări.

Consiliul Europei

Una dintre cele mai remarcabile măsuri întreprinse de Consiliul Europei pentru facilitarea discuțiilor despre inteligența artificială a fost crearea în anul 2019 a **Comitetului interguvernamental ad hoc pentru inteligența artificială (CAHAI)**. CAHAI este alcătuit din toate cele 47 de state membre ale Consiliului Europei, plus cinci state cu statut de observator (Statele Unite, Canada, Japonia, Mexic, Sfântul Scaun (Vatican) și Israel), alte organisme ale Consiliului Europei (Consiliul Tineretului, Conferința internațională a ONG-urilor), organizații internaționale (UNESCO, Uniunea Europeană etc.), sectorul privat și observatori (inclusiv organizații neguvernamentale).

Misiunea CAHAI constă în elaborarea elementelor potențiale ale unui cadru de reglementare pentru dezvoltarea, proiectarea și aplicarea inteligenței artificiale, bazat pe standardele Consiliului Europei în domeniul drepturilor omului, al democrației și al supremației legii. CAHAI lucrează prin grupuri de lucru și consultări cu mai multe părți interesate. Mandatul acestor grupuri de lucru variază, fiind concentrat asupra elaborării politicilor care răspund necesității de a asigura răspunderea, responsabilitatea și transparența sistemelor automatizate.

CAHAI este mai degrabă un instrument care își propune să ajute țările din CE cu recomandări și posibile reglementări cu caracter obligatoriu și neobligatoriu. Deocamdată nu se știe dacă activitatea CAHAI va avea ca rezultat un instrument obligatoriu care va reglementa aplicarea inteligenței artificiale la nivelul CE. Totuși, este foarte posibil ca negocierile să se îndrepte în direcția proiectării unei noi Convenții privind inteligența artificială²⁶.

Completând eforturile CAHAI, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a emis o **recomandare pentru statele membre cu privire la impactul sistemelor algoritmice asupra drepturilor omului**²⁷. Această recomandare scoate în evidență obligația statelor membre de a stabili cadre legislative, normative și de supraveghere eficiente și previzibile care să prevină, să depisteze, să interzică și să remedieze încălcările drepturilor omului, indiferent de faptul dacă acestea sunt cauzate de actori publici sau privați și afectează relațiile dintre întreprinderi, între întreprinderi și consumatori sau între întreprinderi și alte persoane și grupuri afectate. Recomandarea prevede, printre altele, că orice proces de proiectare, dezvoltare și utilizare continuă a sistemelor algoritmice trebuie să se desfășoare cu respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale²⁸.

În calitate de membră a Consiliului Europei și a CAHAI, Moldova și-a asumat angajamen-

²⁶ ECNL / Francesca FANUCCI, prezentarea „AI—Regulatory Developments in Europe” (2021).

²⁷ Consiliul Europei / Comitetul de Miniștri, *Recomandarea CM/Rec(2020)1 a Comitetului de Miniștri pentru statele-membre cu privire la impactul sistemelor algoritmice asupra drepturilor omului* (2020), disponibil la https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objec-tid=09000016809e1154.

²⁸ *Ibidem*, anexă.

tul de a asigura cadre legislative, normative și de supraveghere eficiente și previzibile care să prevină, să depisteze, să interzică și să remedieze încălcările drepturilor omului în procesul de utilizare a sistemelor algoritmice.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

În anul 2019, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a aprobat Recomandarea Consiliului OCDE privind inteligența artificială²⁹ și principiile privind inteligența artificială ale OCDE³⁰. Aceste documente stabilesc standarde pentru inteligența artificială care sunt „suficient de practice și flexibile” pentru a rezista testului timpului într-un domeniu care evoluează rapid³¹. Aceste principii sugerează, printre altele, că sistemele de inteligență artificială ar trebui să fie proiectate în așa mod încât să respecte supremația legii, drepturile omului, valorile democratice și diversitatea. Mai mult, ele ar trebui să includă măsuri adecvate de protecție – de exemplu, permițând intervenția umană atunci când acest lucru este necesar – pentru a asigura o societate echitabilă și justă.

Ca o măsură ulterioară, în iunie 2019, țările din grupul G20³² au adoptat principiile ale inteligenței artificiale centrate pe om, care se inspiră din principiile privind inteligența artificială ale OCDE. Până în mai 2021, peste 40 de țări au semnat principiile privind inteligența artificială ale OCDE³³. Principiile privind inteligența artificială ale OCDE recomandă guvernelor să faciliteze investițiile publice și private în cercetare și dezvoltare, să stimuleze dezvoltarea unor ecosisteme accesibile ale inteligenței artificiale, să asigure un mediu politic care să faciliteze utilizarea sistemelor de inteligență artificială de încredere, să dezvolte în oameni aptitudinile relevante în epoca inteligenței artificiale și să asigure cooperarea transfrontalieră și intersectorială pentru a avansa gestionarea responsabilă a sistemelor de inteligență artificială de încredere.

²⁹ OCDE, *Recomandarea Consiliului privind inteligența artificială (2019)*, disponibil la <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

³⁰ OCDE, *Principiile inteligenței artificiale (2019)*, disponibil la <https://www.oecd.org/going-digital/ai/principles/>.

³¹ OCDE, *Recomandarea Consiliului privind inteligența artificială (2019)*, disponibil la <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

³² G20 este un forum internațional care reunește marile economii ale lumii: <https://www.g20.org/>

³³ *Ibidem*, *Principiile privind inteligența artificială ale OCDE*.

Uniunea Europeană

UE este, probabil, organismul care s-a apropiat cel mai mult de implementarea unui cadru juridic cu caracter obligatoriu privind inteligența artificială. În anul 2018, UE a stabilit un plan coordonat privind inteligența artificială (revizuit în anul 2021)³⁴ și diverse grupuri de lucru și grupuri de experți care au sarcina de a analiza diferite aspecte ale utilizării inteligenței artificiale. În urma acestor eforturi, în aprilie 2021, Comisia Europeană a publicat prima propunere de cadru juridic privind inteligența artificială³⁵. Proiectul, denumit la această etapă „Legea privind inteligența artificială”, a fost precedat de o carte albă privind inteligența artificială și de numeroase eforturi și consultări cu părțile interesate, desfășurate de Consiliul European și Parlamentul European cu privire la diferite aspecte ale inteligenței artificiale, care s-au soldat cu rezoluții pe teme precum inteligența artificială și etică, răspunderea, drepturile de autor, probleme penale, educație, cultură și sectorul audiovizualului³⁶.

Legea privind inteligența artificială are mai multe capitole dedicate definirii inteligenței artificiale și stabilește aspecte ale inteligenței artificiale care trebuie să fie reglementate, enumeră practicile de inteligență artificială interzise, cum ar fi sistemele care manipulează persoanele prin tehnici subtile și influențează oamenii la nivelul subconștientului sau cele care utilizează tehnici de punctare a comportamentului social³⁷.

Punctajul privind comportamentul social?

Ideea punctajului privind comportamentul social constă în faptul că un sistem evaluează sau clasifică gradul de încredere al persoanelor pe baza comportamentului lor social în contexte multiple sau pe baza trăsăturilor lor personale sau de personalitate cunoscute sau prezise.

Guvernul sau o entitate privată atribuie acest punctaj, iar după aceea poate deduce puncte din cauza comportamentului prost, de exemplu, pentru încălcarea normelor de siguranță a traficului rutier sau redarea muzicii la un volum foarte mare, sau adăuga puncte pentru un comportament bun, de exemplu pentru facerea de donații în scopuri caritabile. Astfel, punctajul se transformă în unica bază pentru stabilirea statutului social al unei persoane. Faptul că cineva are un „punctaj mic” ar putea însemna pierderea anumitor drepturi. Se speculează că astfel de sisteme deja se aplică în China.³⁸

³⁴ Comisia Europeană, *Plan coordonat privind inteligența artificială. Revizuit în 2021 (2021)*, disponibil la <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review>.

³⁵ Comisia Europeană, *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale uniunii (2021)*, disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>.

³⁶ Comisia Europeană, *White Paper on Artificial Intelligence—A European approach to excellence and trust COM(2020)65, versiunea finală, (2020)*, disponibil la https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf.

³⁷ Comisia Europeană, *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale uniunii (2021)*, disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>.

³⁸ Wired Magazine/Kevin Hong, *The complicated truth about China's social credit system (2019)*, disponibil la <https://www.wired.co.uk/article/china-social-credit-system-explained>.

Exemplul cel mai apropiat de sistemul de punctare a comportamentului social pe care îl putem găsi astăzi în Moldova este sistemul de evaluare și punctare a taximetriștilor (de exemplu, aplicația Yandex Taxi). La sfârșitul călătoriei, clienții pot atribui un punctaj taximetristului și pot lăsa un comentariu și o apreciere despre experiența lui. De punctaj depinde dacă taximetristul va putea primi alte comenzi în cadrul serviciului. Același sistem se aplică și clienților. Taximetriștii îi pot puncta pe baza propriei aprecieri. Punctajul determină dacă clientul va putea beneficia de serviciile de taxi în viitor.

Informațiile introduse în privința amânduror părților, mai ales dacă sunt inexacte sau înșelătoare, pot provoca daune atât taximetristului, cât și clientului.

Un alt aspect important al proiectului de lege este clasificarea diferitelor sisteme automatizate în funcție de riscul pe care îl prezintă utilizarea lor, și anume (i) un risc inacceptabil, (ii) un risc mare și (iii) un risc mic sau minim. Legea prevede și instituirea unui comitet european pentru inteligența artificială, alcătuit din reprezentanți ai statelor membre și ai Comisiei Europene. Acest comitet va facilita aplicarea fără probleme, eficace și armonizată a regulamentului, contribuind la cooperarea eficace dintre autoritățile naționale de supraveghere și Comisia Europeană și furnizând Comisiei Europene consultanță și cunoștințe în domeniul lui de competență³⁹. De asemenea, comitetul va colecta și va asigura schimb de bune practici între statele membre.

Suplimentar la Comitetului european pentru inteligența artificială, la nivel național, statele membre vor desemna una sau mai multe autorități naționale competente, inclusiv autoritatea națională de supraveghere, care vor supraveghea punerea în aplicare și implementarea regulamentului privind inteligența artificială. În calitate de autoritate competentă de supraveghere a instituțiilor, agențiilor și organismelor uniunii în situațiile care intră în sfera de aplicare a regulamentului va servi Autoritatea Europeană pentru Protecția Datelor⁴⁰.

Deși nu este sigur când proiectul va deveni în cele din urmă lege, Legea privind inteligența artificială are potențialul de a stabili tendința de reglementare a sistemelor de inteligență artificială nu numai în statele membre ale UE, ci și în țările din regiunea Parteneriatului estic, inclusiv în Moldova.

³⁹ Comisia Europeană, Redacția de știri, *Propunere de Regulament de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (2021)*, p. 15, disponibil la <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence>.

⁴⁰ Autoritatea Europeană pentru Protecția Datelor, pagina de start: <https://edps.europa.eu/en>.

Strategii naționale în domeniul inteligenței artificiale (SNIA) – își va formula Moldova propria viziune?

Prima țară care a elaborat un document strategic privind utilizarea inteligenței artificiale a fost Canada, care a făcut-o în anul 2017⁴¹. Până în mai 2021, mai mult de 50 de țări din întreaga lume au adoptat strategii naționale în domeniul inteligenței artificiale, care abordează în mod larg și strategic dezvoltarea și implementarea sistemelor de inteligență artificială⁴². Majoritatea acestor țări se află în Europa.

Versiunea din anul 2018 (și 2021) a Planului coordonat privind inteligența artificială al UE⁴³ recomandă statelor membre ale UE să elaboreze strategii naționale. De asemenea, documentul stabilește linii directoare și domenii pe care astfel de strategii ar trebui să le cuprindă, de exemplu, (i) știință, cercetare și dezvoltare, (ii) educație și formare, (iii) aspecte ce țin de reglementarea inteligenței artificiale, norme de etică, protecția consumatorilor și (iv) aspecte ce țin de securitate.

Strategiile țărilor care deja au aprobat astfel de documente, pot fi consultate cu ușurință online. OCDE gestionează o bibliotecă actualizată încontinuu de peste 600 de inițiative de politică în domeniul inteligenței artificiale din 60 de țări și teritorii și din UE⁴⁴.

În Moldova, în toată multitudinea strategiilor naționale dedicate economiei, asistenței medicale și dezvoltării sectorului IT, inteligența artificială este menționată doar o singură dată și chiar și atunci fără vreo evaluare și fără acțiuni concrete⁴⁵. Strategia națională de

⁴¹ Parlamentul European, *The ethics of artificial intelligence: Issues and initiatives* (2020), disponibil la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU\(2020\)634452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU(2020)634452_EN.pdf), p. 8.

⁴² Misuraca, G. și Van Noordt, C., *AI Watch—Artificial Intelligence in public services*, EUR 30255 EN, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2020, doi:10.2760/039619, JRC120399.

⁴³ Comisia Europeană, *Plan coordonat privind inteligența artificială. Revizuit în 2021 (2021)*, disponibil la <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review>.

⁴⁴ OCDE, AI Policy Observatory, *National AI policies & strategies (2021)*: <https://www.oecd.ai/dashboards>.

⁴⁵ Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, aprobată de guvern în 2020, disponibil la

dezvoltare „Moldova 2030”, aprobată de guvern în anul 2018, prevede ca acțiune prioritară „elaborarea și adoptarea activă a tehnologiilor avansate (blockchain, inteligență artificială și algoritmi de învățare asistată de calculator) pentru a spori transparența, integritatea și trasabilitatea activității autorităților publice și managementului public, cu un accent special pe sistemul finanțelor publice, administrarea proprietății publice și achizițiile publice”⁴⁶.

Deși încă nu am început procesul de elaborare a unei strategii naționale în domeniul inteligenței artificiale, în țară deja există un mediu favorabil pentru dezvoltarea și implementarea ecosistemelor inteligenței artificiale. Indexul stării de pregătire pentru inteligență artificială, produs de Oxford Insights⁴⁷, clasează Moldova undeva la mijloc (locul 80 din 171 de țări)⁴⁸. Acest index se bazează pe trei piloni: (i) guvernul; (ii) datele și infrastructura și (iii) sectorul tehnologiei. În cadrul fiecărui pilon, indexul evaluează existența condițiilor favorabile pentru inteligența artificială, cum ar fi disponibilitatea datelor, a infrastructurii pentru capabilități digitale sau a capitalului uman.

Ecosistemul inteligenței artificiale pare a face parte din sfera diferitelor instituții de stat din Moldova. Inspirându-se din strategiile naționale ale altor țări, în elaborarea strategiei naționale, a reglementărilor și a standardelor pentru Moldova pot fi implicate următoarele părți interesate principale:

Principalele părți interesate care pot fi implicate în discuții despre inteligența artificială⁴⁹

Mediul academic și centrele de cercetare / centrele de excelență (de exemplu, Tekwill)

OSC-urile active în domeniul drepturilor omului / grupuri de consumatori / organizații / LGBT / minoritățile etnice / grupurile vulnerabile

Sectorul de afaceri – comunitatea tehnologică (dezvoltatorii)

https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 103.

⁴⁷ Oxford Insights, *AI Readiness Index 2020*, disponibil la <https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index-2020>.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Această listă a fost întocmită la o ședință de brainstorming cu specialiștii mai multor OSC din Moldova la un atelier de lucru dedicat tehnologiilor digitale și politicilor aferente lor care au un impact asupra spațiului civic, desfășurat în comun de CRJM și ECNL la 23 și 24 martie 2021.

Agenția E-GOV, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, Ministerul Economiei (sectorul ICT)

Cancelaria de stat / Biroul prim-ministrului / Consiliul Național pentru Drepturile Omului la nivel de prim-ministru și guvern

Ministerul Afacerilor Externe, misiunile diplomatice ale reprezentanților Moldovei la Consiliul Europei

Parlamentul / deputații interesați de această problemă / cu experiență anterioară în acest domeniu / Comisia specială / comisiile / forumul la nivel de Parlament (în rândul deputaților interesați) care și-au asumat angajamentul față de dezvoltarea tehnologiei inteligenței artificiale / tehnologiei informației

Structurile DAMEP din fiecare minister

Partenerii de dezvoltare: USAID / Banca Mondială / Consiliul Europei, atât la nivel regional, cât și la nivel național, OHCHR

Instituțiile naționale în domeniul drepturilor omului (avocatul poporului, Consiliul pentru egalitate)

Rolul actorilor societății civile din Moldova în raport cu inteligența artificială

Discuțiile despre aspectele pozitive și negative ale inteligenței artificiale încă nu primesc o atenție cuvenită în Moldova. Mai mult, nu ar fi o exagerare dacă am spune că atât statului, cât și actorilor societății civile le lipsește înțelegerea magnitudinii acestor sisteme și a impactului pe care ele îl pot avea. Totuși, judecând după experiența altor țări și mecanisme internaționale și regionale, pare să fie doar o chestiune de timp când sectorul public și privat vor deveni interesați de acest subiect.

Pentru a fi pregătită pentru această schimbare, primul și cel mai important pas din planul de acțiune al societății civile trebuie să fie acumularea de cunoștințe pentru a înțelege posibilele implicații ale tehnologiilor bazate pe inteligența artificială. Acest lucru presupune continuarea cercetării și campaniilor de „alfabetizare digitală”. Campaniile de informare și capacitate a actorilor sectorului civil vor permite, la o etapă ulterioară, desfășurarea de campanii de demontare a miturilor despre inteligența artificială și modul în care aceasta poate afecta drepturile omului. La fel de importantă este crearea unui nucleu de OSC-uri care să fie instruite cu privire la importanța implicării lor în viitoarele dezbateri despre inteligența artificială în Moldova.

În al doilea rând, este necesar de cartat practicile și experiențele legate de inteligența artificială în sectoarele public, privat și necomercial, precum și cadrul normativ relevant pentru agenda privind inteligența artificială. În plus, este necesar de pregătit OSC-urile (în special cele care sunt active în domeniul drepturilor omului) să se implice în discuțiile despre reglementarea inteligenței artificiale în Republica Moldova, astfel încât ele să fie capabile să asigure includerea măsurilor de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale în viitoarele politici privind inteligența artificială precum Planul Național de Acțiune pentru Drepturile Omului⁵⁰.

În final, următorul pas va fi contactarea sectorului privat și a guvernului pentru a începe

⁵⁰ Parlamentul Republicii Moldova, Hotărârea nr. 89/2018 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018 – 2022, disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro.

un dialog despre inteligența artificială și a asigura faptul că la elaborarea politicilor privind inteligența artificială se va ține cont de standardele internaționale în domeniul drepturilor omului. Orice discuție cu guvern cu privire la reglementarea inteligenței artificiale ar trebui să includă OSC-urile și apărătorii drepturilor omului, deoarece ei înțeleg cel mai bine cum inteligența artificială poate afecta drepturile omului.

Concluzii, posibile acțiuni de politică și recomandări

- Există multe tipuri și forme de sisteme automatizate clasificate drept inteligența artificială, care au diferite capacități și grade de autonomie. De aceea termenul „inteligența artificială” este mai degrabă un „termen-container” utilizat pentru a defini tehnologii și sisteme bazate pe algoritmi, care au diferite grade de complexitate și autonomie. Inteligența artificială poate însemna orice tip de sistem automatizat, conceput pentru a facilita procesul de luare a deciziilor sau a oferi o înțelegere aprofundată a datelor care au fost introduse în el.
- Inteligența artificială se află încă la începuturile sale. Un sistem de superinteligență, numit uneori inteligența artificială generală, capabil să înlocuiască complet oamenii în procesul decizional, încă nu a fost inventat și probabilitatea ca acest lucru să se întâmple în timpul vieții noastre este foarte mică.
- Utilizarea sistemelor automatizate clasificate drept inteligența artificială poate avea atât efecte pozitive, cât și efecte negative. Combaterea mai eficientă a criminalității, atenuarea efectelor schimbării climatice, asistență medicală mai accesibilă și mai calitativă și chiar o gestionare mai bună a pandemiei sunt doar câteva schimbări spre bine pe care le poate aduce cu sine inteligența artificială. Pe de altă parte, dacă un sistem automatizat primește date greșite și părtinitoare, el poate exacerba inegalitatea. Acest lucru poate duce la rezultate dăunătoare pentru persoanele și comunitățile cele mai vulnerabile, precum și pentru drepturile și libertățile fundamentale în general.
- Sistemele automatizate sau sistemele de inteligență artificială încă rămân în zona obscură, nefiind reglementate adecvat. Cu toate acestea, este puțin probabil că lucrurile vor rămâne așa mult timp. La nivel global și regional se depun eforturi pentru a reglementa inteligența artificială, fie sub formă de mecanisme juridice neobligatorii, fie sub formă de standarde de bune practici, fie chiar sub formă de proiecte de tratate obligatorii. În acest sens, Republica Moldova ar putea să se inspire din eforturile de reglementare a inteligenței artificiale la nivelul Consiliului Europei și al Uniunii Europene. UE este, probabil, organismul care s-a apropiat cel mai mult de implementarea unui cadru juridic cu caracter obligatoriu privind inteli-

gența artificială. În calitate de membră a CE și a CAHAI, Moldova deja și-a asumat angajamentul de a asigura cadre legislative, normative și de supraveghere eficiente și previzibile care să prevină, să depisteze, să interzică și să remedieze încălcările drepturilor omului în procesul de utilizare a sistemelor algoritmice.

- Discuțiile despre aspectele pozitive și negative ale inteligenței artificiale încă nu primesc o atenție cuvenită în Moldova. Deși încă nu am început procesul de elaborare a unei strategii naționale în domeniul inteligenței artificiale, în țară deja există un mediu favorabil pentru dezvoltarea și implementarea ecosistemelor inteligenței artificiale. Societatea civilă din Moldova va face presiuni pentru a fi implicată în discuțiile despre utilizarea sistemelor de inteligență artificială în țară și va propune guvernului să adopte o atitudine mai activă în ceea ce privește impactul potențial al tehnologiilor inteligenței artificiale asupra diferitelor sectoare ale economiei. Totodată, este necesar de efectuat o analiză mai aprofundată și de stabilit obiective mai concrete în strategiile deja existente sau de desfășurat un studiu de evaluare privind utilizarea sistemelor de inteligență artificială în țară. Orice discuție cu guvern cu privire la reglementarea inteligenței artificiale ar trebui să includă OSC-urile și apărătorii drepturilor omului, deoarece ei înțeleg cel mai bine cum inteligența artificială poate afecta drepturile omului.
- Este necesar de creat un nucleu de OSC-uri care să fie instruite cu privire la importanța implicării lor în viitoarele dezbateri despre inteligența artificială în Moldova. Există o concepție greșită că doar OSC-urile cu competențe tehnologice pot participa la dezbaterile despre inteligența artificială. Planul inițial de acțiune pentru societatea civilă are trei componente:
 - a. Acumularea de cunoștințe necesare pentru a înțelege posibilele implicații ale tehnologiilor bazate pe inteligența artificială. Acest lucru presupune continuarea cercetării și campaniilor de „alfabetizare digitală”. La fel de importantă este crearea unui nucleu de OSC-uri care să fie instruite cu privire la importanța implicării lor în viitoarele dezbateri despre inteligența artificială în Moldova.
 - b. Cartarea practicilor și a experiențelor legate de inteligența artificială în sectoarele public, privat și necomercial, precum și a cadrului normativ relevant pentru agenda privind inteligența artificială. În plus, este necesar de pregătit OSC-urile (în special cele care sunt active în domeniul drepturilor omului) să se implice în discuțiile despre reglementarea inteligenței artificiale în Republica Moldova.
 - c. Contactarea sectorului privat și a guvernului pentru a începe un dialog despre inteligența artificială și a asigura faptul că la elaborarea politicilor privind inteligența artificială se va ține cont de standardele internaționale în domeniul drepturilor omului. Orice discuție cu guvern cu privire la reglementarea inteligenței artificiale ar trebui să includă OSC-urile și apărătorii drepturilor omului, deoarece ei înțeleg cel mai bine cum inteligența artificială poate afecta drepturile omului.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova este o organizație necomercială care contribuie la consolidarea democrației și a statului de drept în Republica Moldova, cu accent pe justiție și drepturile omului. Realizăm activități de cercetare și de advocacy. Suntem independenți și neafiliați politic.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova

 Str. A. Șciusev 33, MD-2001 Chișinău,
Republica Moldova

 +373 22 843601

 +373 22 843602

 contact@crjm.org

 www.crjm.org

 [CRJM.org](https://www.facebook.com/CRJM.org)

 [CRJMoldova](https://twitter.com/CRJMoldova)

 [CRJM](https://www.instagram.com/CRJM)

